

Nívola Ujé

Organitzadora de les IV Jornadas de Altas Capacidades

Professora titular del Departament de Pedagogia
Aplicada i Psicologia de l'Educació de la UIB

«Una societat que no cultiva el seu talent té un futur incert»

Quin camí heu recorregut per dedicar-vos a la recerca?

Va ser un camí una mica casual. Vaig acabar la llicenciatura de Psicologia i em varen oferir una plaça d'ajudant d'escola i vaig començar a entrar a la Universitat amb aquest perfil docent investigador, però mai abans no m'hauria imaginat que em dedicaria a la docència ni a la investigació a la Universitat. La meua idea era més dedicar-me a treballar en algun centre educatiu, perquè sempre m'havia agradat la Psicologia de l'Educació i anava en aquesta direcció.

Quines diferències hi ha entre altes capacitats intel·lectuals i superdotació? Què vol dir «precocitat intel·lectual»?

Les persones amb altes capacitats intel·lectuals tenen un talent en un camp de coneixement concret. En canvi, existeix un perfil cognitiu més general i més homogeni, que és el que es diu superdotació. Les dues coses són altes capacitats, però, en cada cas, les necessitats educatives són diferents. Per altra banda, quan parlem de precocitat fem referència a una característica que té a veure amb el desenvolupament de les persones, que és més ràpid en els aprenentatges generals. Amb els precoços, la situació pot ser una mica més complicada: en la majoria dels casos, es demostrarà que tenen una alta capacitat, però no sempre. Ni totes les persones amb precocitat tenen altes capacitats, ni totes les que tenen altes capacitats han estat precoces. El que hem de fer és atendre aquestes capacitats quan existeixen per assegurar que fem els possibles perquè aquestes persones es puguin desenvolupar de la manera més correcta.

Creieu que avui en dia s'estimula suficientment els nens amb altes capacitats intel·lectuals?

No, de cap de manera. Les altes capacitats estan

envoltades d'una sèrie de mites i estereotips que són molt freqüents en la societat, i també entre mestres i altres professionals de l'educació que no estan formats en aquesta àrea. Això es tradueix en que sovint confonen alt rendiment amb alta capacitat, i no són sinònims. Les persones amb altes capacitats intel·lectuals, quan estan a una aula, sovint es troben en un ambient pensat per a una mitjana, però no estimula suficientment que es pugui donar tot el que es pugui, aprendre pel teu compte o anar més aviat que els altres. Moltes vegades es repeteixen aquests coneixements fins que estigui consolidat per tota l'aula. Això genera avorriment i desmotivació i, en el nostre treball, si qualsevol dels alumnes ja ha arribat a aquest coneixement abans que la resta, s'han de preparar altres activitats. Uns tenen dret d'anar consolidant els coneixements en la mesura de les seves necessitats, i els altres, a no aturar-se i continuar.

A l'educació encara es promouen els estereotips de com han de ser les dones i com han de ser els homes?

Pel que fa als rols de gènere, crec que hi ha molta més conscienciació amb el tema que fa una dècada, i això es nota molt amb l'interès de tothom perquè els nens i les nines es trobin igual d'afectats. Hi ha també mesures molt concretes, ja que n'hi ha molts que tenen clar que han d'abordar millor el que s'entén com a coeducació, que va més enllà del fet de que sigui una escola mixta. Però encara tenim escoles amb una educació diferenciada, i d'altres que ni tan sols s'ho plantegen. Crec que estam millor, i hi ha uns objectius optimistes, però no ens podem relaxar; necessitam el compromís de tota la societat envers aquest tema.

UIBCongrés va col·laborar en les IV Jornadas de Altas Capacidades: Estrategias de Intervención Educativa para el Alumnado con Altas Capacidades desde una Perspectiva Inclusiva. Se n'han aplicat les propostes tres anys després?

En les anteriors edicions, vàrem fer incís en el tema de la identificació de les altes capacitats. La nostra idea era intentar que, una vegada aquests nins i nines haguessin estat identificats com a persones amb altes capacitats intel·lectuals a les aules, se'ls pogués donar una educació adaptada i de qualitat. Quasi tres anys després, la sensació que tenim és que encara ens queda molt de camí per fer. Per sort, parlar avui en dia de persones amb altes capacitats ja no sona estrany, però això significa que només estam gratant la superfície. No ens podem conformar amb sentir parlar del tema, sinó que cal fer molta feina i molta formació al respecte.

On són les dones al món acadèmic?

En el món acadèmic ara passen coses molt interessants. Les al·lotes arriben a la universitat amb un nombre superior als homes i, a més, es graduen més i treuen més bones notes que els allots. Això és molt bo, ja que les dones podran triar més bons treballs i tindran plaça a llocs de gran responsabilitat, i també més visió social. Per altra banda, si encara miram el nombre de rectores i rectors o de catedràtiques i catedràtics, el nombre de dones encara és inferior.

En el cas de l'àmbit universitari, especialment de les alumnes, hi ha pinzellades de perfils de masclisme encara presents. Idees com que les dones treuen millors notes perquè s'esforcen més són una manera subtil d'insinuar que potser no tenen tanta capacitat, perquè l'esforç és una variable que es pot controlar i canviar, i és també una forma de llevar-los la capacitat. Hem d'anar amb molta cura amb aquest llenguatge, ja que de vegades és molt subliminal. Quan parles a una persona de capacitat, l'únic que ha de fer és cultivar-la i esforçar-se, però aquesta capacitat no desapareixerà.

Trobam prejudicis en el cas de les dones amb altes capacitats?

Les altes capacitats, en el cas de les nines i les al·lotes adolescents, estan molt malenteses. Per això, la identificació és tan important i que es faci des que són petites, perquè quan les nines arriben a la (pre) adolescència, la pressió social és molt forta: coses com «és més important tenir amigues i ser popular», «és més important ser guapa o tenir una figura esvelta que tenir bones notes o ser intel·ligent» són missatges que presents per tot arreu. La presència femenina a la televisió o als mitjans de comunicació és a través de models de dones que destaquen més

aviat per l'aspecte físic. Aquest model va calant, i una nina de 14 anys s'identifica amb les dones que veu i que destaquen i amb les dones que coneix. És difícil que les nostres joves puguin identificar-se amb algú que no veuen ni coneixen. Sovint es troben soles o estranyes, fins i tot poden tenir por de ser rebutjades pels iguals i és freqüent que n'hi hagi que optin per amagar-se tot intentant que les seves capacitats passin desapercebudes. Es parla, en aquests casos, de la invisibilitat de les al·lotes amb altes capacitats.

Quins són els reptes de futur que es plantegen en el món educatiu?

Hem d'arribar que la identificació de les altes capacitats sigui una cosa real i estandarditzada, i que s'ofereixi una intervenció generalitzada, àgil i de qualitat en tots els centres i nivells educatius. Parlam d'un dret d'aquests alumnes a tenir una educació adaptada i un benefici envers la resta de la societat de tenir persones intel·ligents o amb talent que formin part d'una àrea que ens doni beneficis. Una societat que no cultiva el seu talent és una societat amb un futur incert.

Teniu algun referent femení en el món de les altes capacitats intel·lectuals?

Entre els meus referents hi ha Leta Hollingworth, pionera en aquest camp i ferma defensora de la igualtat de la capacitat intel·lectual entre homes i dones. En un dels primers estudis va rebutjar la idea de «la periodicitat funcional», terme que va sorgir entorn de la creença que les dones patien deficiències físiques i mentals durant el cicle menstrual. Un segon treball també va consistir a rebutjar la «hipòtesi de la variabilitat». Aquesta hipòtesi postulava que, pel fet que els homes exhibeixen més variació en els trets psicològics i físics que les dones, les dones estaven destinades a la mediocritat, mentre que els homes ocupaven els extrems més alts i més baixos del rang en qualsevol tret. Hollingworth va demostrar que la hipòtesi de variabilitat era incorrecta i que aquests extrems no es basaven en una superioritat genètica masculina, sinó que tenien una base educativa i cultural.

